

« ד"ר יעל בן-משה

בין עיבוד לאיבוד

ככל שהזמן חולף, זיכרון השואה דוהה, ובעלי אינטרסים, בהם מפלגות אנטישמיות, רואים בכך הזדמנות לשנות את השיח ולמוסס את החוטים שחיברו בין ההווה לעבר הגרמני

געת ליצירותיו נובעת מבורות. אף שווייקל התייחס לכך באופן ביקורתי, הטיח בו גאייר האשמות קשות, שלפיהן רעיונות אלו יוצרים פתח לתפיסה המסתייגת מקביעות קודמות על האנטישמיות הטבועה ביצירותיו. אך אף שבגרמניה, לטענתו של גאייר, מחקר כזה על ואגנר לא היה מתקבל, יצירותיו של ואגנר זוכות במדינה לפופולריות בדיוק כמו במאה שעברה. מנגד, בישראל אמנם לא מנגנים את ואגנר, אך עבודתו של עתיר זכתה בפרס מהמכון הבינלאומי לחקר השואה של יד ושם.

אז מה הטעם בעובדות או בזיכרון אם אף אחד לא מעוניין לתקשר אותם? ככל שהזמן עובר, הוזכרו דוהה, ובעלי אינטרסים, ביניהם הארגונים והמפלגות האנטישמיות, רואות בכך הזדמנות כדי לשנות את השיח על העבר ולמוסס את החוטים שחיברו בין ההווה לעבר הגרמני באופן מניפולטיבי ומתוחכם, כזה המבוסס על שכחה או חוסר רצון להודות עם העבר. ●

הכותבת היא מרצה בחוג לפוליטיקה ותקשורת במכללה האקדמית הדסה יום ועמיתת מחקר במכון בוצריוס ובמרכז ללימודי גרמניה ואירופה באוניברסיטת חיפה

בהקשרים חיוביים, כמו נהירתם של צעירים לברלין או לחלופין, צעירים שגילו כי סבם היה נאצי והחליטו להגיע לישראל להיפגש עם ניצולים. בסופו של דבר, סיפורים כאלו באים על חשבון שיח ביקורתי יותר, שמזכיר לצופים שברמה הקולקטיבית, החשבון של גרמניה עם המרצחים מוצה בעיקר כמשפטם של כמה מהגנרלים של היטלר וכמה קציני אס-אס בשנות ה-60. את 18 מיליון חיילי צבא הוורמאכט העדיפו הגרמנים להנציח כקורבנות שנלחמו ומתו על הגנת המולדת. על כך התחנכו הדורות הבאים, וגם הצעירים שהגיעו לישראל למדו שהנאשמים העיקריים היו מע-טים, בעוד שרוב הגרמנים היו בעצם קורבנות של המשטר הנאצי.

מכתב שקיבלתי לאחרונה מזמר האופרה פרופ' ברנד וייקל, שזכה להצלחות ברחבי העורלם באופרות של ואגנר, ממחיש מחד את עיבוד הוזכרון ומאידך את איבוד הוזכרון. וייקל ספר לי על ויכוח שהתנהל בפברואר בעיתון הגרמני "לייפציגר פולקסצייטונג" בינו להיסטוריון ולפגנן גאייר, ובמרכזו עמדה עבודת הדוקטורט של החוקר הישראלי עירד עתיר.

בשנת 2013 טען עתיר בעיתון "הארץ" שוואגנר "לא היה אנטישמי שמבטל או שונא כל יהודי באשר הוא יהודי", ושהתפיסה הנר-

לאחרונה העלה העיתון הגרמני "בילד" לאתרו לינק לסרט העוסק בשורשיה ובענפיה של האנטישמיות באירופה ובגרמניה בפרט. הסרט – שעלה לכותרות לאחר שערון ARTE ותחנת הטלוויזיה הגרמנית WDR סירבו להקרין אותו – מתאר כיצד האנטישמיות המתפוררת אחרי מלחמת העולם השנייה חזרה להתגבש בתמיכתו הכלכלית והפוליטית של האיחוד האירופי, בעזרת הסיקור התקשורתי המוטה ועל ידי ניצול בורותם של אזרחי אירופה בנוגע למתרחש במזרח התיכון. בסוף השבוע, לאחר לחץ ציבורי, הערוץ הציבורי ARD הודיע שישרד אותו עם דיון באולפן על אנטישמיות בסופו וגם ARTE נכנע לשידורו.

זה זמן רב שחוקרים באקדמיה, אנשי ציבור וארגונים חברתיים בגרמניה מצביעים על הסכנה ההולכת וגוברת של "אנטישמיות מעודכנת", כזאת שעברה מהשוליים למרכז השיח הפוליטי הלגיטימי; זו המשותפת ליימין ולשמאל הקיצוניים ומבטלת באופן ברור את הקו המלאכותי המפריד בין אנטישמיות לאנטי-ציונות.

לעומת מדינות כמו צרפת או הונגריה, בישראל כמעט לא מדברים על עלייתם של הקיצוניים בגרמניה. גרמניה לרוב מזוכרת